

VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMIE A MANAGEMENTU

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2011

KAMIL VENOS

VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMIE A MANAGEMENTU

Nárožní 2600/9a, 158 00 Praha 5

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

PODNIKOVÁ EKONOMIKA

Vysoká škola ekonomie a managementu

+420 841 133 166 / info@vsem.cz / www.vsem.cz

VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMIE A MANAGEMENTU

Nárožní 2600/9a, 158 00 Praha 5

NÁZEV BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Obchodní rejstřík

TERMÍN UKONČENÍ STUDIA A OBHAJOBA (MĚSÍC/ROK)

01/2012

JMÉNO A PŘÍJMENÍ / STUDIJNÍ SKUPINA

Kamil Venos / PE 32

JMÉNO VEDOUCÍHO BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Judr. Ing. Jaroslav Staněk, CSc.

PROHLÁŠENÍ STUDENTA

Prohlašuji tímto, že jsem zadanou bakalářskou práci na uvedené téma vypracoval/-a samostatně a že jsem ke zpracování této bakalářské práce použil/-a pouze literární prameny v práci uvedené.

Datum a místo: 31.10.2011 Praha

podpis studenta

PODĚKOVÁNÍ

Rád bych tímto poděkoval vedoucímu bakalářské práce za metodické vedení a odborné konzultace, které mi poskytl při zpracování mé bakalářské práce.

Vysoká škola ekonomie a managementu

+420 841 133 166 / info@vsem.cz / www.vsem.cz

VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMIE A MANAGEMENTU

OBCHODNÍ REJSTŘÍK

Commercial register

Autor: Kamil Venos

Souhrn

V podmínkách tržní ekonomiky je důležité z hlediska právní jistoty, aby veškeré informace o existujících podnikatelských subjektech a jejich právních poměrech byly hodnověrné. Ve většině evropských států je to právě obchodní rejstřík, který zajišťuje transparentnost v podnikatelské sféře. Informace zapisované do obchodního rejstříku jsou totiž důležité nejen pro stát a obchodní partnery, kteří s podnikatelem zapsaným v rejstříku přicházejí do styku, ale také pro třetí osoby vstupující s ním do právních vztahů.

Summary

In conditions of free, market economy, it is very important to have comprehensive and mainly reliable set of informations about existing enterprises and their legal relationships. It is a commercial register in most of the european countries, which provides transparency in the corporate environment. Informations, that are being recorded in the commercial register are important not only for the government and business partners, who are in contact with the enterprise, but also for the third parties, that are in legal relationships with the entrepreneur.

Klíčová slova:

Obchodní rejstřík, hmotněprávní úprava, procesněprávní úprava, sbírka listin.

Keywords:

Commercial register.

JEL Classification:

K40 – Legal System – General

K12 – Contract Law

Obsah

1 Úvod.....	1
2 Teoreticko-metodologická část práce.....	2
2.1 Stručný historický exkurz.....	2
2.2 Obchodní rejstřík obecně.....	6
2.2.1 Účel, funkce a význam obchodního rejstříku.....	6
2.2.2 Vedení a členění obchodního rejstříku.....	7
2.3 Hmotněprávní úprava obchodního rejstříku.....	10
2.3.1 Osoby zapisované do obchodního rejstříku.....	10
2.3.1.1 Právnícké osoby.....	10
2.3.1.2 Fyzické osoby.....	13
2.3.1.3 Zahraniční osoby.....	14
2.3.2 Účinek zápisů do obchodního rejstříku.....	15
2.3.2 Údaje zapisované do obchodního rejstříku.....	17
3 Analytická/praktická část práce.....	20
3.1 Procesněprávní úprava obchodního rejstříku.....	20
3.1.1 Řízení ve věcech obchodního rejstříku.....	21
3.2 Sběrka listin.....	28
3.3 Praktický pohled podnikatele na obchodní rejstřík.....	22
4 Závěr.....	36
Literatura.....	38

1 Úvod

Ve své bakalářské práci se budu věnovat problematice vedení obchodního rejstříku v České republice. Toto téma jsem si zvolil proto, že se s ním můžeme setkat nejen v rámci výkonu povolání ať již právnického, ekonomického či jiného, ale i v soukromém životě. Navíc je toto téma v posledních letech velmi diskutovanou oblastí jak mezi odborníky, tak také laickou veřejností.

Při studiu podkladů a při psaní bakalářské práce budu sledovat především cíl, jak vypadá současný stav obchodního rejstříku a dále se zaměřím na jeho kritiku a možnosti nápravy. Z mnoha stran totiž zaznívá kritika tohoto institutu, ovšem názory na příčiny a možné zlepšení se značně různí. Ve své práci tedy budu usilovat o to, abych nejen uceleně shrnul téma obchodního rejstříku a podal zprávu o současném stavu právní úpravy, ale abych rovněž vnesl nový pohled na řešení některých souvisejících problémů.

V bakalářské práci se zaměřím kromě jiného například na otázku, pokud má obchodní rejstřík zajišťovat služby pro podnikatele, proč jsou mnohdy rejstříková řízení zdlouhavá či proč sbírka listin poměrně často neobsahuje dokumenty, které by v ní měly být založeny? Proč podnikatelé považují obchodní rejstřík spíše za institut, který jim komplikuje život, mají vůči němu povinnosti, které jim často připadají jako nadbytečné, popřípadě splnitelné pouze s vynaložením velkého úsilí, než aby jim usnadňoval orientaci v podnikatelském prostředí? Tyto okolnosti oslabují věrohodnost tohoto institutu a nutno říct, že někdy i zcela zbytečně.

Při koncipování bakalářské práce v návaznosti na právní přepisy, judikaturu a informace z odborné literatury získané popisné a analytické poznatky nejprve roztřídím dle konkrétního tématu (kapitoly), kterého se týkají. Tyto dále podrobím vlastnímu zkoumání tak, abych si na ně utvořil vlastní názor, se kterým budu posléze dále pracovat. Při tvorbě bakalářské práce budu čerpat z knižních publikací, časopisů, judikatury i elektronických pramenů. V rámci práce rovněž použiji i právní informační systém ASPI a také některé další prameny (například důvodové zprávy k zákonům).

2 Teoreticko-metodologická část práce

2.1 Stručný historický exkurz

První obchodní rejstříky byly pravděpodobně vedeny v listinné formě cechy obchodníků v městech jako seznamy jejích členů. Vedení těchto seznamů - rejstříků profesními organizacemi se ostatně zachovalo např. v Itálii do dneška, kde jsou vedeny místními obchodními a průmyslovými komorami.

Směnečný řád z roku 1717 pro Vídeň a Dolní Rakousy zavedl oběžník pro protokolární zápisy plných mocí společností podepsaných všemi společníky. Poté císařský dekret z 20.3.1725 zavedl všeobecnou povinnost registrace obchodníků a jimi udělených plných mocí ve Vídni. Výnos o platební neschopnosti z roku 1734 upravil protokolární zapisování manželských smluv. Konečně směnečný patent z roku 1736 zavedl jednotné rejstříkové právo.

Obchodní rejstřík zavedl jako evidenci kupců a obchodních společností obecný zákoník obchodní zavedený ze dne 17. 12. 1862 pod číslem 1/1863 ř. z. s účinností od 1. 7. 1863. Obchodní rejstřík definoval jako veřejné knihy, do kterých se zapisují důležité skutečnosti právníké týkající se kupců a obchodních společností, za tím účelem, aby byly učiněny veřejně známými a aby byly vedeny v patrnosti.

Uvozovací zákon k obchodnímu zákoníku současně zrušil, až na výjimky, předchozí evidence vztahující se k předmětům obchodního zákoníka zejména merkantilní a směnečné řády, podle kterých se vedly evidence o některých údajích významných pro bezpečnost obchodu. Postupy při vedení obchodního rejstříku pak upravovalo nařízení Ministerstev obchodu a spravedlnosti ze dne 9. 3. 1863.¹

„Obchodní rejstřík byl zaveden při každém obchodním soudu, pro firmy jednotlivců dle formuláře A, pro firmy společenské dle formuláře B, každý s osmi údaji (sloupci): číslo firmy, den zápisu, znění firmy, místo hlavního a odštěpného závodu, jména prokuristů, právní poměry společnosti, odvolání se ke spisům

rejstříkovým a jiné zápisy, vč. svatebních smluv společníků. Rejstříky byly

¹ nařízení Ministerstev obchodu a spravedlnosti č. 27/1863 ř. z.

samozejmě psány ručně, přihlášky se mohly podávat buď osobně do protokolu nebo podáním ve formě soudně nebo notářsky ověřené. Byla již také vedena kniha příloh, např. se společenskými smlouvami. Změny se prováděly přeškrtnutím křížem a novým zápisem "co možno stručně a zřetelným písmem" (§ 14). Zápisy se staly "jen z usnesení sborového soudu", usnesení "co možná stručně a zároveň tak zřetelně, aby o tom nebylo žádné pochybnosti", výkon zápisů úředníkem k tomu zvláště způsobilým s urychlením. Připojeny byly i vzory zápisů.

V r. 1906 byly zavedeny společnosti s ručením omezeným a přijata změna zmíněného nařízení obou ministerstev o založení a vedení obchodního rejstříku. Byly zavedeny oddíly A pro kupce jednotlivců, veřejné a komanditní společnosti "podle pořadí přihlášky", oddíl B pro firmy akciových společností a komanditních společností na akcie a oddíl C pro firmy společnosti s omezeným ručením. Údajů-sloupců bylo již jedenáct. Pátý byl ustanoven k zápisu předmětu podniku, šestý obsahoval výši základního (kmenového) kapitálu, sedmý buď počet a jmenovitý obnos jednotlivých akcií nebo akciových podílů nebo u s. r. o. obnos splátek na kmenový kapitál, osmý obsahoval předjmení a příjmení členů představenstva (jednatelů), desátý také dobu trvání podniku, způsob podepisování, příp. dozorčí radu. Byly opět uveřejněny vzory zápisů.²

V jednacím řádu pro soudy v r. 1897 bylo zavedeno rozdělení věci obchodního rejstříku podle druhu firem a uvnitř těchto skupin podle počátečních písmen firmy, např. Firm. 518 a dříve Reg A, Reg C, později A, B, C a D. Podle pozoruhodného výnosu ministerstva spravedlnosti č. 16207 z 9. 8. 1899 se mělo účastníkům rejstříkových řízení usnadňovat podávání návrhů a omezovat jejich odmítání touto formulací: *Zde půjde zřídka o zájmy odpůrce, které by mohly být dotčeny odmítnutím návrhů stranám, které nejsou zastoupeny právními zástupci, bude se často nedostávat potřebných zákonných znalostí, aby své žádosti řádně instruovaly, a odmítnutí návrhů, jejichž příznivé vyřízení by mohlo býti dodatečnou opravou vad, které tu jsou, způsobeno, za všech okolností stranám způsobí značně citelnou škodu, podléhá-li odmítnutí podání vyššímu kolkovému poplatku.*

„Československá republika převzala rakouský právní řád, a tedy i úpravu

² MYSLIL, S. Právní úprava obchodního rejstříku, *Bulletin advokacie*, 2002, č. 10, s. 23

obchodního rejstříku, nařízením vlády č. 397/1919 Sb., jímž se mění předpisy o uveřejňování rejstříkových zápisů, účinným od 24. 7. 1919, však provedla některé změny rakouské úpravy.

Právní úpravu obchodního rejstříku nahradil zákon č. 100/1950 Sb., účinný od 24. 8. 1950 úpravou podnikového rejstříku. Prováděcím předpisem k tomuto zákonu bylo nařízení ministra spravedlnosti č. 124/1950, kterým se vydávají některé podrobnější předpisy o podnikovém rejstříku.

S účinností od 1. 7. 1964 převzal právní úpravu podnikového rejstříku zákon č. 109/1964 Sb., hospodářský zákoník, s prováděcí vyhláškou Ministerstva spravedlnosti č. 114/1964 Sb., o podnikovém rejstříku. Právní úpravu podnikového rejstříku v hospodářském zákoníku doplnil a modifikoval zákon č. 72/1970 Sb., účinný od 1. 8. 1970.³

Institut současného obchodního rejstříku se vyvinul ke dni 1. 2. 1992 transformací z marginální podoby bývalého podnikového rejstříku. Právní úprava navazovala na československou úpravu předválečnou (dokonce i číslováním spisů a rejstříku), v níž byly obsaženy i prvky úpravy německé.

„Teprve až novelou obchodního zákoníku přijatou v roce 1996 byly podnikatelské zápisy přeneseny na obchodní oddělení krajských soudů. Krajské soudy v té době ovšem již byly „zavaleny“ nedodělky arbitrážními, takže zásadní změna ve vyřizování návrhů na zápis do obchodního rejstříku ani nemoha nastat. Rejstříkové soudy rozhodovaly nejednotně, nedostatečné právní zázemí se projevovalo na i délce jejich rozhodování. Nejednotné byly také jejich požadavky na prokazování zapisovaných skutečností a podnikatelská veřejnost si stěžovala na pomalost celého řízení. Jedním z důsledků špatného právního stavu v této oblasti byl pokles zájmu zahraničních investorů o působení v České republice.

Po roce 2000 se činnost rejstříkových soudů značně zkvalitnila a řízení se zrychlilo. Přesto se politikové a podnikatelská veřejnost nevzdali myšlenky na změnu právní úpravy obchodního rejstříku. Tlak na reformu sílil a zpočátku byly jeho výsledkem

³ MALOVSKÝ-WENIG, A. *Příručka obchodního práva*, 1. vyd., Praha: Československý kompas, ISBN neuvedeno, 1947, s. 65

návrhy zákonů, k jejichž schválení nebyla dostatečná politická vůle. Takovým případem byl poslanecký návrh z roku 2001 o registrátorech, čerpající zejména z francouzské právní úpravy, a částečně také zákon o jednotném registru ekonomických subjektů.⁴

Od doby vzniku obchodního rejstříku prošla jeho právní úprava některými novelizacemi; mezi nejvýznamnější z nich patří změny obchodního zákoníku a občanského soudního řádu provedené zákonem č. 216/2005 Sb. Uvedená novela si kladla za cíl provedení transformace hmotněprávní a procesněprávní úpravy obchodního rejstříku při zachování určitého stupně stability dosavadního právního stavu. Takové řešení předpokládalo ovšem (možná poněkud optimisticky) výraznější změny právní úpravy obchodních vztahů očekávané přijetím připravovaného občanského zákoníku.

„Hlavní úsilí zákonodárce bylo zaměřeno na odstranění některých základních nedostatků převážně procesně právní úpravy, spočívajících zejména ve značně přebujelé agendě obchodního rejstříku, komplikovanosti některých zápisů a časté neschopnosti soudců okamžitě reagovat na podané návrhy, aniž by ovšem odstranila takové pojetí, podle něhož je řada ustanovení procesní povahy zakotvena v obchodním zákoníku. Nově přijatá právní úprava obchodního rejstříku provedená zák. č. 216/2005 Sb. a zák. č. 79/2006 Sb. setrvává sice na některých zásadách uplatňujících se od roku 1992, avšak současně se pokouší odbourat některé nedostatky, týkající se zejména jeho procesně právní stránky. Věcný přezkum, vadně naformulované lhůty a spornost a nejednotnost samotných požadavků rejstříkových soudů byly závažnými překážkami, které se uvedená novela snažila eliminovat. Především byl opuštěn věcný přezkum a zaveden princip registrační, podle něhož je rejstříkový soud oprávněn přezkoumat formální předpoklady návrhu a v dílčích věcech také hmotněprávní, ledaže o nich byl předložen notářský zápis. V tomto smyslu zákon nezasáhl do konstitutivního či deklaratorního účinku zápisu do obchodního rejstříku s tím, že zůstalo v platnosti dosavadní pojetí; přezkum v komplikovanějších úkonech zachován je, ledaže o úkonu vypovídá notářský zápis - tedy veřejná listina, kde není další přezkum důvodný.“⁵

⁴ PELIKÁNOVÁ, I. Nebojme se registrátorů, *Právní zpravodaj*, 2001, č. 11, s. 5

⁵ Důvodová zpráva k zákonu č. 216/2005 Sb.

2.2 Obchodní rejstřík obecně

2.2.1 Účel, funkce a význam obchodního rejstříku

„Obchodní rejstřík je veřejný (soudy vedený) seznam, do něhož se zapisují určité (zákonem stanovené) údaje o podnikatelích“⁶.

„Účel obchodního rejstříku je dvojitý. Za prvé uchovává stálou evidenci určitých (podstatných) údajů o podnikatelích, za druhé umožňuje, aby takto uchovávané údaje byly veřejnosti přístupné. Význam zápisů do obchodního rejstříku a jeho veřejnoprávní povaha se promítají do principu, který označujeme jako zásada publicity. Jde o publicitu v materiálním smyslu.

Jednak se zákonem určuje, že skutečnosti zapsané v obchodním rejstříku jsou účinné vůči každému ode dne, ke kterému byl zápis proveden. Protože jde o skutečnosti považované ode dne, k němuž byl zápis proveden, za obecně známé a nikdo se nemůže omlouvat, že mu známé nebyly, mluví se v této souvislosti o pozitivním principu publicity.

Negativní princip publicity oproti tomu spočívá v tom, že proti tomu, kdo jedná v důvěře v zápis do obchodního rejstříku, nemůže ten, koho se zápis týká, namítat, že zápis neodpovídá skutečnosti.“⁷

„Hlavními funkcemi obchodního rejstříku, které se ovšem těsně stýkají, jsou zejména:

- poskytování základních informací o obchodních partnerech v obchodním styku; jde vlastně o komunikační kanál osob zapsaných v rejstříku vůči blíže neurčenému počtu osob, orgánů a institucí, vyplývající z principu formální publicity;
- ochrana třetích osob pozitivním a negativním principem publicity v materiálním smyslu.

Smysl obchodního rejstříku je několikerý. Prvým je vytvořit a uchovávat určitou evidenci podnikatelů a vybraných údajů o nich. Dále se jedná o zajištění veřejné

⁶ § 27 odst. 1 zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník (dále také jen „obch. zák.“)

⁷ ELIÁŠ, K. Obchodní rejstřík, *Právník*, 1995, č. 1, s. 21

dostupnosti určitých údajů, tzn. publicitu rejstříkových zápisů. Konečně k těmto základním účelům obchodního rejstříku přistupuje ještě třetí, a to je zajistit dílem preventivní, dílem následnou kontrolu některých, právně významných skutečností a právních úkonů podnikatelů rejstříkovými soudy.⁸

2.2.2 Vedení a členění obchodního rejstříku

Vedení obchodního rejstříku svěřuje obchodní zákoník (§ 27 odst. 2 obch. zák.) soudům, určeným zvláštním předpisem - rejstříkovým soudům. Zvláštním právním předpisem ve smyslu citovaného ustanovení je občanský soudní řád⁹.

Každý rejstříkový soud je místně příslušným soudem (tj. vede obchodní rejstřík), pro podnikatele, kteří mají sídlo v jeho obvodu, a rovněž pro podnikatele, kteří sídlo nemají, ale mají v obvodu rejstříkového soudu místo podnikání. Pro zahraniční osoby zapisované do obchodního rejstříku podle ustanovení § 21 odst. 4 obch. zák. je místně příslušným rejstříkovým soudem soud, v jehož obvodu je umístěn podnik zahraniční osoby na území České republiky anebo jeho organizační složka.

Občanský soudní řád upravuje v ustanovení § 200a odst. 3 i přenesení příslušnosti rejstříkového soudu a to tak, že určuje, že změní-li se okolnosti, podle kterých se posuzuje místní příslušnost, přeneše soud až dosud příslušný k vedení obchodního rejstříku pro podnikatele, u kterého se okolnosti změnily, usnesením svou příslušnost na soud nově příslušný. Po právní moci usnesení o přenesení místní příslušnosti se příslušné rejstříkové zápisy převedou do obchodního rejstříku nově příslušného soudu; kontinuita zápisu tak zůstává zachována.

Z ustanovení § 200a odst. 3 o. s. ř. vyplývá, že soud dosud příslušný rozhodne o přenesení své příslušnosti zpravidla v důsledku návrhu podnikatele zapsaného v obchodním rejstříku, jehož sídlo, místo podnikání, popřípadě bydliště se změnilo. Může však zahájit řízení o zápisu příslušné změny a přenesení příslušnosti i bez návrhu podle § 200b odst. 1 o. s. ř. jestliže zjistí, že k takové změně došlo a

⁸ FALDYNA, F. Obchodní rejstřík, pojem, podstata a účel obchodního rejstříku a řízení ve věcech obchodního rejstříku, *Právní fórum*, 2006, č. 1, s. 2-3

⁹ zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád (dále také jen „o. s. ř.“)

podnikatel zapsaný v obchodním rejstříku návrh na zápis změny, ze které vyplývá přenesení příslušnosti, nepodá.

„O přenesení příslušnosti rozhodne rejstříkový soud usnesením, které doručí všem účastníkům řízení. Toto usnesení pak zašle spolu s rejstříkovým spisem soudu nově příslušnému.

Nesouhlasí-li soud, na který byla takto přenesena příslušnost, s přenesením příslušnosti, rozhodne o tom, který z obou soudů je místně příslušným soudem, nadřízený soud toho soudu, na který byla příslušnost přenesena, tj. buď Vrchní soud v Praze nebo Vrchní soud v Olomouci. Rozhodnutím vrchního soudu nadřízeného soudu, na který byla příslušnost přenesena, o tom, který z obou zúčastněných soudů je v projednávané věci příslušným soudem, jsou oba zúčastněné rejstříkové soudy vázány.

Rejstříkové soudy tedy nejsou zvláštní, ze soudní soustavy vyčleněné soudy, jsou to krajské soudy, kterým byla svěřena agenda obchodního rejstříku. Rejstříkovými soudy jsou Městský soud v Praze, Krajský soud v Brně, Krajský soud v Ostravě, Krajský soud v Plzni, Krajský soud v Hradci Králové, Krajský soud v Ústí nad Labem a Krajský soud v Českých Budějovicích. Podle ustanovení § 39 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích, v novelizovaném znění, rozhoduje Městský soud v Praze jako soud prvního stupně ve věcech obchodního rejstříku, rejstříku obecně prospěšných společností a nadačního rejstříku z obvodu Městského soudu v Praze a Krajského soudu v Praze. Krajský soud v Praze je tedy jediným krajským soudem, který obchodní rejstřík nevede.“¹⁰

Podle § 201 kancelářského řádu¹¹ se obchodní rejstřík skládá z rejstříkových vložek, které mají shodné číslo s číslem spisu, a ze sbírky listin.

Všechny písemnosti (podněty, návrhy zapsaných skutečností, včetně listinných důkazů a rozhodnutí) tvoří rejstříkový spis.

¹⁰ ŠTENGLOVÁ, I. *Obchodní rejstřík po novele*, 1. vyd., Praha: ASPI, 2005, ISBN 80-7357-115-3, s. 36-38

¹¹ instrukce Ministerstva spravedlnosti č. 505/2001-Org., kterou se vydává vnitřní a kancelářský řád pro okresní, krajské a vrchní soudy

Obchodní rejstřík a rejstříkové spisy jsou uspořádány do oddílů označených A, B, C, Dr, Pr.

Pod písmenem A je veden oddíl pro samostatně podnikající fyzické osoby, veřejné obchodní společnosti, komanditní společnosti, státní podniky a jiné právnické osoby, včetně organizačních složek a odštěpných závodů, o nichž zákon stanoví, že se zapisují do obchodního rejstříku, pokud se nezapisují do jiného oddílu, a odštěpné závody se sídlem odlišným od sídla podniku. Do tohoto oddílu se rovněž zapisuje společenství vlastníků jednotek.

Pod písmenem B je veden oddíl pro akciové společnosti.

Pod písmenem C je veden oddíl pro společnosti s ručením omezeným.

Pod písmeny Dr je veden oddíl pro družstva.

Pod písmeny Pr je veden oddíl pro příspěvkové organizace.

Listiny určené do sbírky listin jsou zakládány do obalů vedených pod číslem rejstříkového spisu s označením oddílu a lomené písmenem L. Jednotlivé písemnosti jsou označeny pořadovými čísly. Na obalu spisu je aktualizován seznam všech uložených listin. Pokyn k uložení listiny do sbírky listin učiní ve spise pracovník, který o návrhu rozhodoval. Sbírká listin se vede odděleně od rejstříkového spisu.

Při změně právní formy právnické osoby se do obchodního rejstříku zapíše, že změnila právní formu a všechny zákonem požadované údaje pro danou právní formu. Zápis se provede do toho oddílu obchodního rejstříku, který je vymezen pro nově zřízenou právní formu. Při změně právní formy právnické osoby v rámci téhož oddílu obchodního rejstříku se pro zápis změny použije stávající číslo vložky. Při změně právní formy právnické osoby, která vyžaduje zápis v jiném oddílu, než ve kterém je zapsána, se pro zápis změny použije nové číslo vložky. Pod původním číslem vložky se v zápisech nepokračuje. Způsob a důvod změny právní formy právnické osoby se zapíše do obchodního rejstříku v části "Údaje o transformaci".

O vedení rejstříkového spisu určuje ustanovení § 202 kancelářského řádu, že se pro

každý zapisovaný subjekt zřídí v příslušném oddílu samostatný rejstříkový spis označený příslušným písmenem oddílu a běžným číslem. Odštěpný závod se zapíše do obchodního rejstříku, v němž je podle sídla, popřípadě místa podnikání nebo bydliště podnikatel zapsán. Jestliže je odštěpný závod umístěn v obvodu jiného rejstříkového soudu, musí být zapsán do obchodního rejstříku i u tohoto soudu. Totéž platí o jiné organizační jednotce.

2.3 Hmotněprávní úprava obchodního rejstříku

2.3.1 Osoby zapisované do obchodního rejstříku

Podle ustanovení § 3 odst. 1 obch. zák. se právnické osoby zapisují do obchodního rejstříku pouze tehdy, pokud to stanoví zákon. Jiné právnické osoby, než ty, o kterých to určuje zákon (a to buď obchodní zákoník, anebo jiný zákon) se do obchodního rejstříku zapisovat nesmějí. Tak nelze např. zapsat do obchodního rejstříku občanské sdružení či právnickou osobu založenou zákonem apod., a to ani tehdy, když v souladu se zákonem vykonává podnikatelskou činnost (ledaže by její zápis stanovil zvláštní zákon; tak např. podle § 2 odst. 1 zákona č. 239/2001 Sb., o České konsolidační agentuře, v novelizovaném znění, se tato právnická osoba zapisuje do obchodního rejstříku).

2.3.1.1 Právnické osoby

Právnickými osobami zapisovanými podle obchodního zákoníku do obchodního rejstříku jsou veřejná obchodní společnost, komanditní společnost, společnost s ručením omezeným, akciová společnost, družstvo a státní podnik.

Obchodní zákoník definuje veřejnou obchodní společnost jako společnost, ve které alespoň dvě osoby podnikají pod společnou firmou a ručí za závazky společnosti společně a nerozdílně celým svým majetkem (§ 76 obch. zák.). Společníky veřejné obchodní společnosti mohou být jak osoby fyzické, tak osoby právnické. Fyzická osoba může být společníkem veřejné obchodní společnosti, jen splňuje-li všeobecné podmínky provozování živnosti podle zvláštního právního předpisu a není-li u ní dána překážka

provozování živnosti stanovená zvláštním právním předpisem, bez ohledu na předmět podnikání společnosti. Je-li společníkem veřejné obchodní společnosti právnická osoba, vykonává práva a povinnosti spojená s účastí ve společnosti její statutární orgán, popřípadě jím pověřený zástupce, který musí splňovat podmínky účasti fyzické osoby ve společnosti. Společnost musí založit nejméně dvě osoby, a to společenskou smlouvou.

Komanditní společnost definuje obchodní zákoník v § 93 odst. 1 jako společnost, v níž jeden nebo více společníků ručí za závazky společnosti do výše svého nesplaceného vkladu zapsaného v obchodním rejstříku (komanditisté) a jeden nebo více společníků celým svým majetkem (komplementáři). Komplementáři i komanditisty mohou být jak osoby fyzické, tak osoby právnické. Fyzická osoba může být komplementářem jen, splňuje-li všeobecné podmínky provozování živnosti podle zvláštního právního předpisu a není-li u ní dána překážka provozování živnosti stanovená zvláštním právním předpisem, bez ohledu na předmět podnikání společnosti. Je-li komplementářem právnická osoba, vykonává práva a povinnosti spojené s účastí v komanditní společnosti její statutární orgán, popřípadě jím pověřený zástupce, který musí splňovat podmínky účasti fyzické osoby jako komplementáře ve společnosti.

Společnost s ručením omezeným definuje obchodní zákoník jako společnost, jejíž základní kapitál je tvořen vklady společníků a jejíž společníci ručí za závazky společnosti, dokud nebylo zapsáno splacení vkladů do obchodního rejstříku (§ 105 odst. 1 obch. zák.). Společnost s ručením omezeným může být založena jednou osobou, a to jak osobou fyzickou, tak osobou právnickou. Společnost s ručením omezeným s jediným společníkem nemůže být jediným zakladatelem nebo jediným společníkem jiné společnosti s ručením omezeným. Jedna fyzická osoba může být jediným společníkem nejvýše tří společností s ručením omezeným. Společnost může mít nejvíce padesát společníků.

Akciová společnost je podle ustanovení § 154 odst. 1 obch. zák. společnost, jejíž základní kapitál je rozvržen na určitý počet akcií o určité jmenovité hodnotě. Společnost odpovídá za porušení svých závazků celým svým majetkem. Akcionář neručí za trvání společnosti za její závazky. Akcie je cenný papír, s nímž jsou spojena práva akcionáře

jako společníka podílet se na řízení společnosti, jejím zisku a na likvidačním zůstatku při zániku společnosti. Akcie mohou být vydány v listinné podobě nebo v zaknihované podobě. Akcie může znít na jméno nebo na majitele. Co do druhu mohou být akcie vydány jako kmenové nebo prioritní akcie. Zákon rovněž připouští vydání akcií se zvláštními právy pro zaměstnance společnosti; tyto akcie však nejsou zvláštním druhem akcií. Stanovy musí určit jmenovitou hodnotu všech druhů akcií, které mají být vydány. Součet jmenovitých hodnot všech akcií společnosti musí odpovídat výši základního kapitálu. Akciová společnost může být založena jedním zakladatelem - právnickou osobou, jinak dvěma nebo více zakladateli.

Družstvo definuje obchodní zákoník jako společenství neuzavřeného počtu osob založené za účelem podnikání nebo zajišťování hospodářských, sociálních anebo jiných potřeb svých členů. Družstvo musí mít při svém založení a po celou dobu svého trvání nejméně pět členů; to neplatí, jsou-li jeho členy alespoň dvě právnické osoby. Je-li dodržen stanovený počet členů, nemá na trvání družstva vliv přistoupení dalších členů nebo zánik členství dosavadních členů. Družstvo odpovídá za porušení svých závazků celým svým majetkem. Členové družstva za jeho závazky neručí. Stanovy mohou určit, že členové družstva nebo někteří z nich mají na základě rozhodnutí členské schůze vůči družstvu do určité výše uhrazovací povinnosti přesahující členský vklad na krytí ztrát družstva. Uhrazovací povinnost člena nesmí přesáhnout trojnásobek členského vkladu. Družstvo vytváří základní kapitál, který je tvořen souhrnem členských vkladů, k jejichž splacení se členové družstva zavázali. Stanovy družstva určují výši základního kapitálu, který se zapisuje do obchodního rejstříku (zapisovaný základní kapitál). Zapisovaný základní kapitál musí činit nejméně 50 000 Kč. Podmínkou vzniku členství v družstvu je splacení členského vkladu určeného stanovami (základní členský vklad) anebo ve stanovách určené části základního členského vkladu (vstupní vklad).

U státního podniku je situace poněkud specifická v tom směru, že povinnost jeho zápisu do obchodního rejstříku sice stanoví zvláštní právní předpis - zákon o státním podniku - obchodní zákoník však stanoví, které zvláštní údaje o státním podniku se zapisují do obchodního rejstříku. Proto jsem zařadila státní podnik mezi osoby zapisované do obchodního zákoníku podle tohoto zákona. Zákon o státním podniku označuje státní podnik jako právnickou osobu provozující podnikatelskou činnost s majetkem státu

vlastním jménem a na vlastní odpovědnost. Státní podnik nemá vlastní majetek, má však právo hospodařit s majetkem státu. Každý státní podnik má kmenové jmění jehož výši určuje zakladatel v zakládací listině. Zakladatel určuje v zakládací listině též minimální výši kmenového jmění, kterou je státní podnik povinen zachovat. Kmenovým jměním se rozumí obchodní majetek státního podniku, s nímž má podnik právo hospodařit při svém vzniku. Zákon o státním podniku nedefinuje obchodní majetek, podle mého názoru však se uplatní obdobně definice § 6 odst. 1 obch. zák. s tím, že majetek "patří" státnímu podniku tak, že má právo s ním hospodařit. Jměním státního podniku se rozumí obchodní majetek podniku a jeho závazky. Zákon o státním podniku definuje též určený majetek, a to jako majetek státu, který je vymezen jako určený majetek v zakládací listině.

2.3.1.2 Fyzické osoby

Fyzické osoby se zapisují povinně do obchodního rejstříku rovněž pokud to stanoví právní předpis, ale kromě toho rejstříkový soud zapíše do obchodního rejstříku každou fyzickou osobu mající trvalý pobyt nebo bydliště (dále jen "bydliště") v České republice, nebo v některém ze členských států Evropské unie nebo v jiném státě tvořícím Evropský hospodářský prostor, která je podnikatelem (§ 2 odst. 2 písm. b) až d) obch. zák.), pokud o to požádá.

Povinnost zápisu fyzických osob do obchodního rejstříku stanoví především ustanovení § 34 odst. 2 obch. zák. Podle tohoto ustanovení se zapisuje do obchodního rejstříku fyzická osoba, která je podnikatelem [§ 2 odst. 2 písm. b) až d)], jestliže:

- a) výše jejích výnosů nebo příjmů snížených o daň z přidané hodnoty, je-li součástí výnosů nebo příjmů, dosáhla nebo přesáhla za dvě po sobě bezprostředně následující účetní období v průměru částku 120 000 000 Kč, nebo
- b) provozuje živnost průmyslovým způsobem.

O provozování živnosti průmyslovým způsobem rozhodne na návrh podnikatele a po předložení dokladů prokazujících podmínky provozování živnosti průmyslovým způsobem k tomu oprávněný živnostenský úřad. V návrhu musí být vymezeny živnosti

kteřé směřují ke vzniku konečného výrobku nebo k poskytnutí služby a jsou dílčími prvky technologického procesu. Navrhovatel není vázán názvy živností podle příloh č. 1 a 2 živnostenského zákona. Zamítnutí návrhu podnikatele na provozování ohlašovací živnosti průmyslovým způsobem nemá vliv na vznik práva provozovat živnost.

Oprávnění k provozování živnosti průmyslovým způsobem zahrnuje oprávnění k provozování všech činností, které směřují ke vzniku konečného výrobku nebo k poskytnutí služby a jsou pouze dílčím prvkem technologického procesu. Vyžaduje-li některá z činností vymezených v návrhu na rozhodnutí o provozování živnosti průmyslovým způsobem koncesi, může ji podnikatel provozovat jen v případě, že mu byla na tuto činnost koncese udělena.

U ohlašovacích živností provozovaných průmyslovým způsobem se pro získání živnostenského oprávnění nevyžaduje prokazování odborné způsobilosti. Podnikatel odpovídá za odbornost provozování živnosti a je povinen zajistit provozování živnosti osobami splňujícími požadavky odborné způsobilosti podle § 21 a 22 a přílohy č. 2 živnostenského zákona, pokud zvláštní zákon nestanoví jinak.

2.3.1.3 Zahraniční osoby

Do obchodního rejstříku se podle § 34 odst. 1 písm. b) a § 21 odst. 4 obch. zák. zapisují též zahraniční osoby, které hodlají podnikat na území České republiky. Podle § 21 odst. 4 vzniká oprávnění zahraniční osoby podnikat na území České republiky ke dni zápisu této osoby, popřípadě organizační složky jejího podniku, v rozsahu předmětu podnikání zapsaném do obchodního rejstříku. Ustanovení § 24 odst. 5 obch. zák. však vyjímá z režimu odstavce 4 fyzické osoby, které jsou státními příslušníky členských států Evropské unie nebo jiných států tvořících Evropský hospodářský prostor, které podnikají na území České republiky; tyto osoby podléhají stejnému právnímu režimu jako české fyzické osoby, nestanoví-li zákon jinak. O listinách dokládáných dle vyhlášky č. 250/2005 Sb., k návrhu na zápis zahraniční osoby, jejich podniku a organizační složky podniku do obchodního rejstříku viz příloha č. 7 a 11.

2.3.2 Účinek zápisů do obchodního rejstříku

Zápisy v obchodním rejstříku se dělí do dvou kategorií, a to na zápisy deklaratorní a na zápisy konstitutivní. Rozdíl mezi nimi je následující.

„Deklaratorní účinky mají ty zápisy, které pouze uvádějí do souladu stav zápisu s objektivně existující skutečností. Nedochozí ke vzniku, změně nebo zániku hmotně-právních účinků určité právní skutečnosti, ani se jejich realizací nepodmiňuje platnost či účinnost určité právní skutečnosti nebo právního úkonu. Tyto účinky nastávají nezávisle na provedení těchto zápisů; zápis v obchodním rejstříku pouze deklaruje tuto skutečnost navenek, s účinky publicity rejstříkového zápisu. Skutečnost, která se zaznamenává do obchodního rejstříku, popř. sbírky listin, je právně relevantní již *ex tunc*; totiž od okamžiku, kdy nastala. U s.r.o. má tyto účinky např. zápis změny v osobě jednatele (§ 13 odst. 1 a 2 obch. zák.).“¹²

Tzv. konstitutivní zápisy jsou zápisy, kterými se zakládá, mění nebo zaniká určitá právní skutečnost. Taková skutečnost tedy nastane teprve příslušným zápisem do obchodního rejstříku. Tak např. až zápisem do obchodního rejstříku (resp. ke dni zápisu) vznikají právnické osoby pro které zákon stanoví takový způsob vzniku. Teprve příslušným zápisem určité skutečnosti do obchodního rejstříku - je-li zápis takové skutečnosti konstitutivním zápisem - také dochází ke změně právních poměrů zapsaného subjektu, kterou s takovým zápisem zákon spojuje. Tak např. ke zvýšení základního kapitálu akciové společnosti dochází až zápisem zvýšení do obchodního rejstříku.

„Konstitutivními zápisy jsou, pokud jde o subjekty zapisované do obchodního rejstříku podle obchodního zákoníku:

- u veřejné obchodní společnosti zápis společnosti do obchodního rejstříku (§ 62 odst. 1 obch. zák.), zápis obchodní firmy (§ 9 odst. 2 obch. zák.), zápis odštěpného závodu či jiné organizační složky (§ 7 odst. 1 obch. zák.), zápis vedoucího odštěpného závodu či jiné organizační složky (§ 13 odst. 3 obch. zák.), zápis prokury a prokuristy (§ 14 odst. 6 obch. zák.), zápis výmazu společnosti (§ 68 odst. 1 obch. zák.) vč. přeměny. Od 1. 1.

¹² DVOŘÁK, T. Obchodní rejstřík, *Účetnictví v praxi*, 2002, č. 7, s. 25

2001 již nemá konstitutivní účinky zápis likvidátora.

- u komanditní společnosti zápis společnosti do obchodního rejstříku (§ 62 odst. 1 obch. zák.), zápis obchodní firmy (§ 9 odst. 2 obch. zák.), zápis splacení vkladu společníka (§ 106 obch. zák. - v tom smyslu, že jím zaniká ručení společníka), zápis odštěpného závodu či jiné organizační složky (§ 7 odst. 1 obch. zák.), zápis vedoucího odštěpného závodu či jiné organizační složky (§ 13 odst. 3 obch. zák.), zápis prokury a prokuristy (§ 14 odst. 6 obch. zák.) a zápis výmazu společnosti (§ 68 odst. 1 obch. zák.), vč. přeměny. O zápisu likvidátora a sídla platí to, co u veřejné obchodní společnosti.

- u společnosti s ručením omezeným zápis společnosti do obchodního rejstříku (§ 62 odst. 1 obch. zák.), zápis obchodní firmy (§ 9 odst. 2 obch. zák.), zápis splacení vkladů společníků (§ 106 obch. zák. - v tom smyslu, že jím zaniká ručení společníků), zápis zástavního práva k obchodnímu podílu (§ 117a odst. 3 obch. zák.), zápis zvýšení a snížení základního kapitálu (§ 145 a § 147 odst. 4 obch. zák.), zápis odštěpného závodu či jiné organizační složky (§ 7 odst. 1 obch. zák.), zápis vedoucího odštěpného závodu či jiné organizační složky (§ 13 odst. 3) prokury a prokuristy (§ 14 odst. 6 obch. zák.) a zápis výmazu společnosti (§ 68 odst. 1 obch. zák.), vč. přeměny. O zápisu likvidátora a sídla platí to, co u veřejné obchodní společnosti.

- u akciové společnosti zápis společnosti do obchodního rejstříku (§ 62 odst. 1 obch. zák.), zápis obchodní firmy (§ 9 odst. 2 obch. zák.), zápis zvýšení nebo snížení základního kapitálu, zápis štěpení a spojování akcií, změny jejich formy nebo druhu, omezení převoditelnosti akcií na jméno nebo její změna (§ 173 odst. 2 obch. zák.), zápis odštěpného závodu či jiné organizační složky (§ 7 odst. 1 obch. zák.), zápis vedoucího odštěpného závodu či jiné organizační složky (§ 13 odst. 3 obch. zák.) prokury a prokuristy (§ 14 odst. 6 obch. zák.) a zápis výmazu společnosti (§ 68 odst. 1 obch. zák.), vč. přeměny. O zápisu likvidátora a sídla platí to, co u veřejné obchodní společnosti.

- u družstva zápis družstva do obchodního rejstříku (§ 62 odst. 1 obch. zák.), zápis obchodní firmy (§ 9 odst. 2 obch. zák.), zápis odštěpného závodu či jiné organizační složky (§ 7 odst. 1 obch. zák.), zápis vedoucího odštěpného závodu či jiné organizační složky (§ 13 odst. 3 obch. zák.), zápis prokury a prokuristy (§ 14 odst. 6 obch. zák.) a

zápis výmazu družstva (§ 68 odst. 1 obch. zák.), vč. přeměny. O zápisu likvidátora a sídla platí to, co u veřejné obchodní společnosti.

- u zahraničních osob zápis organizační složky, vedoucího organizační složky, prokury a prokuristy (§ 13 odst. 3, § 14 odst. 6 obch. zák.).

- u státního podniku jeho zápis (§ 5 odst. 1 zákona o státním podniku), zápis odštěpného závodu či jiné organizační složky (§ 7 odst. 1 obch. zák.), zápis vedoucího odštěpného závodu či jiné organizační složky (§ 13 odst. 3 obch. zák.), zápis prokury a prokuristy (§ 14 odst. 6 obch. zák.), výmaz státního podniku (§ 10 zákona o státním podniku), zápis sloučení, splnutí nebo rozdělení podniku (§ 7 odst. 1 zákona o státním podniku). O zápisu likvidátora a sídla platí to, co u veřejné obchodní společnosti.

- u ostatních osob zapisovaných do obchodního rejstříku má zápis do obchodního rejstříku konstitutivní charakter, jen stanoví-li to tento právní předpis. Tak např. podle § 6a odst. 2 zákona o zaměstnaneckých pojišťovnách je zápis likvidátora zaměstnanecké pojišťovny konstitutivním zápisem.¹³

2.3.3 Údaje zapisované do obchodního rejstříku

V ustanovení § 35 obch. zák. jsou určeny údaje, které se označují za obecně zapisované, poněvadž se zapisují do obchodního rejstříku u všech podnikatelů bez zřetele na to, zda jde o zápis povinný anebo dobrovolný.

Do obchodního rejstříku se zapíší:

- a) firma, u právnických osob sídlo (plnou adresu), u fyzických osob bydliště a místo podnikání, liší-li se od bydliště,
- b) předmět podnikání (činnosti),
- c) právní forma právnické osoby,
- d) u fyzické osoby rodné číslo nebo datum jejího narození, nebylo-li jí rodné číslo

¹³ ŠTENGLOVÁ, I. Obchodní rejstřík po novele, publikováno v ASPI, ID: LIT27231CZ

přiděleno (tento údaj se zapisuje jen u fyzické osoby – podnikatele, nikoli u společníka obchodní společnosti, statutárního orgánu společnosti, likvidátora apod.),

e) identifikační číslo, které podnikateli přidělí rejstříkový soud; potřebná identifikační čísla sdělí rejstříkovému soudu příslušný orgán státní správy (tj. živnostenský úřad nebo Český statistický úřad); identifikační číslo je číselný kód, který se přiděluje každému podnikatelskému subjektu,

f) jméno a bydliště nebo firma a sídlo osoby, která je statutárním orgánem právnické osoby nebo jeho členem, s uvedením způsobu, jak jménem právnické osoby jedná, a den vzniku a zániku jeho funkce; jednání statutárním orgánem je přímým jednáním právnické osoby a statutární orgán je oprávněn jednat ve všech věcech právnické osoby. Obchodní zákoník upravuje u každé formy obchodní společnosti nebo u družstva, kdo je statutárním orgánem,

g) jméno a bydliště prokuristy, jakož i způsob, jakým jedná; prokura je předmětem úpravy v § 14 obchod. zák.; prokurista není statutárním orgánem, nýbrž smluvním zmocněncem podnikatele, přesto jeho zápis do obchodního rejstříku má značný význam pro ochranu třetích osob při jednání o právních úkonech v obchodních vztazích;

h) další skutečnosti, o kterých to stanoví právní předpis, se taktéž zapisují do obchodního rejstříku. Jde zvláště o zápis skutečností uvedených v § 38g obch. zák.

Povinnost zápisu určitých skutečností je uvedena i v jiných ustanoveních obchodního zákoníku, zejména kupř. den vzniku právnické osoby (§ 62, § 225 obch. zák.), zápis přeměn obchodních společností (§ 38a až 38e obch. zák.) nebo zápis prodeje podniku (srov. § 488 odst. 1 obch. zák.).

Povinnost zápisu dalších skutečností upravují též některé zvláštní předpisy (zákony), např. § 2 zák. č. 239/2001 Sb., o České konsolidační agentuře, § 31 zák. č. 21/1992 Sb., o bankách, ve znění pozdějších předpisů, § 30 zák. č. 363/1999 Sb., o pojišťovnictví, ve znění pozdějších předpisů.

„Podle § 36 obchod. zák. do obchodního rejstříku se dále zapíše tyto další údaje týkající

se právnických osob:

a) u veřejné obchodní společnosti jméno a bydliště a místo podnikání, liší-li se od bydliště, nebo firma (název) a sídlo jejích společníků; dokladem o tom, že fyzická osoba či právnická osoba je společníkem veřejné obchodní společnosti, je společenská smlouva, a dokladem toho, že společník – právnická osoba je existující právnickou osobou, je výpis z obchodního rejstříku; zápis společníka veřejné obchodní společnosti, změna zápisu a výmaz společníka z obchodního rejstříku má deklaratorní účinky, ledaže jde o zápis prvních společníků při vzniku společnosti, doklady, které slouží k osvědčení těch či oněch zapisovaných skutečností, stanoví vyhláška č. 250/2005 Sb.;

b) u komanditní společnosti jméno a bydliště a místo podnikání, liší-li se od bydliště, nebo firma (název) a sídlo jejích společníků, s uvedením, který ze společníků je komplementář a který komanditista, výše vkladu každého komanditisty a rozsah jeho splacení; zápis společníka komanditní společnosti do obchodního rejstříku, změna tohoto zápisu a výmaz společníka má deklaratorní účinky s výjimkou zápisu prvních společníků při vzniku společnosti, kterýžto zápis má účinky konstitutivní; zapisované skutečnosti se dokládají písemnými doklady, které stanoví vyhl. č. 250/2005 Sb.;

c) u společnosti s ručením omezeným jméno a bydliště a místo podnikání, liší-li se od bydliště, nebo firma (název) a sídlo jejích společníků, výše základního kapitálu, výše vkladu každého společníka do základního kapitálu a rozsah jeho splacení, výše podílu každého společníka, zástavní právo k obchodnímu podílu, dále jméno a bydliště členů dozorčí rady, byla-li zřízena, a den vzniku a zániku jejich funkce; zápisy společníků, výše vkladů a rozsahu jejich splacení, obchodního podílu a zápisy členů dozorčí rady mají povahu deklaratorní s výjimkou zápisu těchto skutečností při vzniku společnosti (totéž se týká změny těchto skutečností a jejich výmazu); zápis zvýšení a snížení základního kapitálu a zápis zřízení zástavního práva k obchodnímu podílu jsou však konstitutivními neboli pravotvornými zápisy, takže bez takového zápisu právo nevznikne (srov. § 117a a § 145 odst. 3 obchod. zák.); rovněž pro případy zápisu těch či oněch skutečností týkajících se společnosti s ručením omezeným, stanoví prováděcí vyhláška č. 250/2005 Sb., kterými doklady se ta či ona skutečnost dokládá.

d) u akciové společnosti výše základního kapitálu, rozsah jeho splacení, počet, druh, forma, podoba a jmenovitá hodnota akcií, případné omezení převoditelnosti akcií na jméno, jméno a bydliště členů dozorčí rady a den vzniku, popřípadě zániku jejich funkce; má-li společnost jediného akcionáře, zapisuje se i jméno a bydliště a místo podnikání, liší-li se od bydliště, nebo firma a sídlo tohoto akcionáře; jednotlivé zapisované skutečnosti se i zde osvědčují doklady, jejichž předložení při zápisu ukládá vyhl. č. 250/2005 Sb.; zápisy předepsaných údajů jsou zpravidla deklaratorní, konstitutivním je zápis zvýšení a snížení základního kapitálu, zápis počtu a jmenovité hodnoty akcií při jejich dělení anebo spojení do jedné akcie, zápis změny formy akcií nebo druhu akcií a zápis omezení převoditelnosti akcií;

e) u družstva výše zapisovaného základního kapitálu a výše základního členského vkladu, případně vkladů;

f) u státních podniků zakladatel, výše kmenového jmění, minimální výše kmenového jmění, kterou je státní podnik povinen zachovávat, a určený majetek; návrh na první zápis státního podniku do obchodního rejstříku podává zakladatel podle zák. č. 77/1997 Sb., o státním podniku, návrh zápisu změn podává již pak sám státní podnik, resp. statutární orgán tohoto podniku.“¹⁴

3 Analytická/praktická část práce

3.1 Procesněprávní úprava obchodního rejstříku

Obchodní právo je sice svým základním charakterem právem soukromým, je však prostoupeno jistými, a místy velmi silnými, veřejnoprávními prvky. Rejstříkové řízení je zčásti upraveno některými procesními normami obsaženými v obchodním zákoníku, zčásti (a to především) pak v občanském soudním řádu¹⁵.

„Toto řízení je zvláštním druhem civilního soudního řádu, které označujeme jako řízení nesporné. Základní účel nesporného řízení je v tom, že v něm nejde o ochranu

¹⁴ FALDYNA, F. Obchodní rejstřík, pojem, podstata a účel obchodního rejstříku a řízení ve věcech obchodního rejstříku, *Právní fórum*, 2006, č. 1, s. 4-6

¹⁵ viz. § 200a – 200de o. s. ř.

soukromých práv již porušených (jak je tomu v řízení sporném), ale o zajištění bezpečného nabytí soukromých oprávnění a o jejich preventivní ochranu do budoucna. Funkce nesporného řízení je preventivní. Další charakteristický rys nesporného řízení se dotýká jeho účastníků, a to v tom smyslu, že účastník řízení je buď toliko jeden (a to je právě v rejstříkovém řízení pravidlem), anebo jich je sice několik, ale v řízení usilují o totéž (není tedy mezi nimi sporu v posuzování otázky, kterou má soud rozhodnout). Jejich právní zájmy jsou shodné, a proto je také před soudem ve vzájemné shodě prosazují.

Pokud jde o formální stránku nesporného řízení, vykazuje také několik charakteristických rysů. Co se týká zahájení řízení, lze toto řízení zahájit nejen na návrh, ale i samotným soudem z moci úřední: *ex officio*. Neplatí tedy v nesporném řízení zásada dispozitivnosti řízení (princip, že návrh je podmínka zahájení a trvání procesu), ale zásada oficiality, pro niž platí: v některých případech je soud povinen řízení zahájit sám, ze své úřední povinnosti, aniž by musil vyčkávat, zda a kdy bude návrh na zahájení řízení podán.¹⁶

Zásady, jimiž je vedení nesporného (a typicky rejstříkového) řízení ovládáno a jimiž se odlišuje od sporného řízení, jsou zásady písemnosti (řízení probíhá zpravidla bez jednání), neveřejnosti (není-li v řízení nařizováno jednání, nelze ani připustit účast veřejnosti) a také zásada vyhledávací.

3.1.1 Řízení ve věcech obchodního rejstříku

Věcná příslušnost soudu k zápisu do obchodního rejstříku je určena ustanovením § 9 odst. 3 písm. a) o. s. ř. tak, že ve věcech obchodního rejstříku, ale také rejstříku obecně prospěšných společností, nadačního rejstříku a rejstříku společenství vlastníků jednotek, rozhoduje v prvním stupni krajský soud (dále jen „rejstříkový soud“).

Tato úprava věcné příslušnosti souvisí s vymezením základních kritérií, od nichž se odvíjí určení věcné příslušnosti podle novely občanského soudního řádu provedené zák. č. 30/2000 Sb. Podle tam přijatých hledisek je věcná příslušnost krajských soudů v

¹⁶ ELIÁŠ, K. Obchodní rejstřík, *Právník*, 1995, č. 1, s. 28

rozhodování tzv. rejstříkových věcí odůvodněna především nutností soustředit tuto agendu u vyšších soudů a zajistit tak podmínky pro jednotné rozhodování v uvedené oblasti právních vztahů.¹⁷

Místní příslušnost rejstříkového soudu je určena speciálním ustanovením § 200a odst. 1 o. s. ř. tak, že jím je soud, v jehož obvodu se nachází obecný soud podnikatele (lhostejno zda jde o fyzickou nebo právnickou osobu), jehož se zápis do obchodního rejstříku týká.¹⁸

V některých případech zákon stanoví, že o více zápisech musí být rozhodnuto společně. Je tomu tak např. v souvislosti s podáním návrhu na zápis fúze nebo na zápis rozdělení, které podávají všechny zanikající nebo rozdělované a nástupnické právnické osoby společně, popřípadě všechny osoby, jež jsou statutárními orgány nástupnických osob nebo jejich členy. Společný návrh na zápis převodu jmění podávají rovněž zanikající právnická osoba a společník, na něhož se jmění převádí. O uvedených společných návrzích (popřípadě dalších, o kterých tak stanoví zvláštní předpis) musí být rovněž společně rozhodnuto. Jestliže mají zanikající, rozdělované i nástupnické osoby sídla v obvodech různých rejstříkových soudů, je místně příslušný kterýkoliv z nich.

„Změní-li se okolnosti, podle nichž se posuzuje místní příslušnost, soud usnesením přenesou svou příslušnost na soud nově příslušný; nesouhlasí-li tento soud s přenesením příslušnosti, rozhodne jeho nadřízený soud. Po právní moci usnesení o přenesení místní příslušnosti se příslušné zápisy převedou do obchodního rejstříku nově příslušného soudu.“¹⁹

Řízení o zápisu do obchodního rejstříku se v zásadě zahajuje na návrh. Návrh na zápis (ale také změnu zápisu nebo výmaz z obchodního rejstříku) lze podat podle § 33 odst. 1 obch. zák. v listinné nebo elektronické podobě. Návrhy v elektronické podobě může podat pouze osoba podepsaná uznávaným elektronickým podpisem podle zvláštního předpisu. To ovšem nevylučuje podání elektronického (popř. telefaxového) návrhu (nepodepsaného ve smyslu uvedeného ustanovení obchodního zákoníku), který je

¹⁷ Důvodová zpráva k návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád

¹⁸ srov. § 85 odst. 2 a odst. 3 o. s. ř.

¹⁹ § 200a odst. 3

ovšem nutno do tří dnů doplnit předložením jeho originálu, případně písemným podáním shodného znění.

„Návrh na zápis podává oprávněná osoba, jíž se zápis týká nebo osoby oprávněné k tomu podle zákona, popřípadě osoby k tomu písemně zmocněné uvedenými osobami.

Řízení ve věcech obchodního rejstříku lze zahájit i bez návrhu, jestliže má být dosažena shoda mezi zápisem v obchodním rejstříku a skutečným stavem. Rejstříkový soud zahájí řízení zpravidla v důsledku zjištění vyplývajících z obsahu rejstříkového spisu, popřípadě na základě informací, které mu předají soudy, správní orgány, či jiné subjekty. O zahájení řízení soud rozhodne usnesením, které doručí podnikateli do vlastních rukou. Proti usnesení o zahájení řízení není přípustné odvolání.

Podle ustanovení § 200b odst. 2 o. s. ř. není zpětvzetí návrhu na zahájení řízení ve věci zápisu do obchodního rejstříku účinné. Výluka zpětvzetí návrhu je odůvodněna především požadavkem urychlení rejstříkového řízení, dále možností zapsat údaj marným uplynutím lhůty a v neposlední řadě i zásadní absencí věcného přezkumu. Výjimku z uvedeného pravidla tvoří pouze zápisy o takových skutečnostech, jejichž účinnost nebo platnost nastává podle zvláštního předpisu zápisem do obchodního rejstříku, tedy zápisy konstitutivní povahy.

Konstitutivní povaha konkrétního zápisu vyplývá z výslovného ustanovení právního předpisu. Zápisy konstitutivní povahy jsou především tzv. „prvozápisy” všech obchodních společností, družstev a státních podniků. Konstitutivní povahu mají dále zápisy o zvýšení a snížení základního kapitálu u akciové společnosti a společnosti s ručením omezeným, zápisy prokury, změny obchodní firmy, zápisy zástavního práva k obchodnímu podílu ve společnosti s ručením omezeným, výmazy právnických osob z obchodního rejstříku apod.“²⁰

Občanský soudní řád definuje účastníky řízení ve věcech obchodního rejstříku rozdílně od vymezení účastníků nesporných řízení.²¹ Účastníky řízení ve věcech obchodního rejstříku jsou tak navrhovatel (osoba, která podala návrh), tedy podnikatel. Osoby

²⁰ HOLEJŠOVSKÝ, J. Změna právní úpravy obchodního rejstříku a řízení před ním, *Právní rozhledy*, 2005, č. 11, s. 15-16

²¹ viz. § 94 odst. 1 a 2 o. s. ř.

legitimované k podání návrhu na zápis, změnu nebo výmaz zápisu v obchodním rejstříku konkretizuje obchodní zákoník v § 34; jsou jimi podnikatelé, tj.:

- obchodní společnosti a družstva,
- zahraniční osoby oprávněné podnikat na území České republiky,
- fyzické osoby, které jsou podnikateli a jsou občany České republiky nebo některého z členských států Evropské unie nebo jiného státu tvořícího Evropský hospodářský prostor, a obdobně fyzické osoby, které jsou podnikateli a mají v některém z uvedených států trvalý pobyt,
- další osoby, stanoví-li povinnost jejich zápisu zvláštní předpis.

Návrh na zápis do obchodního rejstříku podává oprávněná osoba, jíž se zápis týká, resp. osoby oprávněné k tomu podle zákona, anebo osoby řádně (písemně) k tomu oprávněnými osobami zmocněné. V tomto směru je třeba očividně respektovat nejen řadu dalších ustanovení obchodního zákoníku - zejména ustanovení o obchodních společnostech a jejich jednotlivých typech.

„První jednatelé společnosti s ručením omezeným uvedení ve společenské smlouvě (zakladatelské listině) jsou věcně legitimovanými osobami k podání návrhu na zápis takto založené společnosti s ručením omezeným do obchodního rejstříku. Návrh na prvozápis společnosti s ručením omezeným do obchodního rejstříku musí být podán všemi jednatelemi společnosti.“²²

V souvislosti se změnami procesní úpravy řízení v posledních letech a na základě zkušeností zahraničních právních úprav byly pro řízení ve věcech obchodního rejstříku zavedeny povinné formuláře, jejichž obsah a vydávání zajišťuje ministerstvo spravedlnosti zvláštní vyhláškou. Návrh na zápis, změnu nebo výmaz nelze tedy podat na formuláři vlastním, byť by byl obsahově stejný.

Návrh podaný na zvláštním formuláři soud přezkoumá v zásadě pouze formálně; za případné nedostatky či vady vzniklé při vyplnění formuláře a s tím související prodlevy v řízení tak nese odpovědnost navrhovatel (podnikatel). Návrh na zápis musí podnikatel

²² rozsudek Vrchního soudu v Praze, sp. zn. 7 Cmo 431/2002

doložit listinami osvědčujícími skutečnosti, které mají být do obchodního rejstříku zapsány a dále listinami, které se povinně zakládají do sbírky listin; seznam listin, které je navrhovatel povinen k návrhu přiložit, je uveden ve vyhlášce č. 250/2005 Sb.²³

Povinnost podat návrh na zápis na uvedeném formulář neplatí pouze pro řízení týkající se státních podniků, právnických osob veřejného práva zřízených zvláštním právním předpisem a v případech, kdy se zápis provádí nebo mění z úřední povinnosti

„Po zahájení řízení (jakmile je návrh doručen soudu) rejstříkový soud zkoumá, zda zápisu nebrání některá z překážek, výslovně uvedených v § 200d odst. 1 o. s. ř. Jakmile je některý z nedostatků uvedený v § 200d odst. 1 písm. b) až e) o. s. ř. zjištěn, a není k výzvě soudu podle § 200d odst. 3 o. s. ř. ve lhůtě odstraněn, soud usnesením návrh odmítne. V případě, že návrh je podán osobou neoprávněnou [§ 200d odst. 1 písm. a) o. s. ř.], odmítnutí návrhu nepředchází výzva. Soud podle uvedených pravidel postupuje pokud:

Návrh je podán osobou, která není k jeho podání oprávněna podle zvláštního předpisu. Osoba oprávněná podle zvláštního předpisu je určena např. § 31 odst. 2 obch. zák. - tj. osoba, která na podání návrhu doloží právní zájem a k návrhu přiloží předepsané listiny, jestliže podnikatel sám nepodal návrh do patnácti dnů ode dne, kdy mu tato povinnost vznikla nebo osoby určené obchodním zákoníkem nebo jiným zákonem v souvislosti se vznikem obchodní společnosti - srov. např. § 78 odst. 2 obch. zák., podle něhož jsou oprávněnými osobami všichni společníci založené veřejné obchodní společnosti atd.

Návrh nebyl podán předepsaným způsobem, který stanoví zvláštní předpis. Jde o to, že návrh nebyl podán na formuláři podle vyhl. č. 250/2005 Sb. Konkrétní typ formuláře je v elektronické podobě k dispozici na internetových stránkách ministerstva spravedlnosti, popř. v listinné podobě ve Sbírce zákonů. Návrh musí být opatřen úředně ověřeným podpisem navrhovatele, či jeho zmocněnce.

Návrh neobsahuje všechny náležitosti podle zvláštního právního předpisu. Náležitosti návrhu jsou současně obsahem formuláře podle vyhl. 250/2005 Sb.; jeho správné vyplnění znamená tedy, že byly respektovány všechny náležitosti návrhu.

²³ k tomu viz výše v kap. 4.1.

Návrh je nesrozumitelný nebo neurčitý. V případě návrhů podaných na formulářích je jeho nesrozumitelnost či neurčitost méně obvyklým jevem. K určitým nesrovnalostem může dojít např. v souvislosti s návrhy na přeměnu obchodní společnosti.

K návrhu nebyly připojeny listiny, jimiž mají být doloženy údaje o zapisovaných skutečnostech.

Tyto listiny jsou uvedeny v seznamu listin (příloh), obsažených ve vyhlášce č. 250/2005 Sb. a dále v obchodním zákoníku (§ 32 odst. 2), který stanoví, že návrh na zápis musí být doložen listinami o skutečnostech, které mají být do obchodního rejstříku zapsány a listinami, které se zakládají do sbírky listin. Pokud navrhovatel k návrhu nepřiloží listinu určenou do sbírky listin, soud návrh odmítnout nemůže, ale může přijmout pořádkové opatření - uložit navrhovateli povinnost zaplatit pořádkovou pokutu ve smyslu § 200de o. s. ř.²⁴

Soud nesmí návrh odmítnout, pokud zjistí, že k němu nebyla připojena určitá listina proto, že taková listina se podle práva, kterým se řídí zapisovaná zahraniční osoba nevydává. Soud rovněž neodmítne návrh v případě, že předložená listina byla nesprávně označena nebo nespĺňuje všechny požadavky na takové listiny kladené zvláštním předpisem. Soud postupuje v tomto případě rovněž méně formálně, pokud jsou ovšem rozhodné skutečnosti doloženy jinými listinami.

K výrazným změnám řízení ve věcech obchodního rejstříku došlo přijetím zákona č. 216/2005 Sb. a zákona č. 79/2006 Sb.

„Účelem uvedených novel obchodního zákoníku bylo řešení základního problému, spočívajícího v neefektivnosti obchodního rejstříku, zejména existenci neodůvodněných překážek v jeho dosavadní procesní úpravě.

Nová právní úprava je tedy založena na některých nových principech, které mají uvedené překážky eliminovat. Za tím účelem bylo upuštěno od dosud se uplatňujícího věcného přezkumu návrhu na zápis do obchodního rejstříku a byl zaveden tzv. registrační princip. Rejstříkový soud je tak oprávněn přezkoumat pouze formální předpoklady předloženého návrhu, zatímco věcný přezkum je zachován pouze v

²⁴ POKORNÁ J. a kol. *Obchodní zákoník: komentář*, I. díl, Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2009, ISBN 978-80-7357-491-8, s. 102-104

komplikovanějších případech, pokud ovšem nebyl o úkonu sepsán notářský zápis, tedy veřejná listina.

Obchodní rejstřík má tak pouze evidenční povahu; v otázce splnění hmotně právních předpokladů návrhu je odpovědnost přesunuta na podnikatele, který má přístup ke všem rozhodujícím informacím, jež mu umožní formulovat takový návrh, který splní všechny zákonné požadavky (půjde tedy především o správné vyplnění formuláře zavedeného zvláštním předpisem). Rejstříkový soud zjišťuje, zda je návrh podán v souladu se zákonem na formuláři a s požadovanými listinami a zda je mezi nimi soulad. Pokud by tedy podnikatel nepodal návrh odpovídající požadavkům zákona, soud jej v zásadě zamítne, aniž by jej vyzýval k jeho opravě či doplnění.²⁵

„Soud je povinen provést zápis do rejstříku anebo rozhodnout o návrhu usnesením ve lhůtě stanovené zvláštním právním předpisem, jinak nejpozději do pěti pracovních dnů; v případě návrhu na zápis přeměny podle zvláštního právního předpisu nebo v případě, kdy se spis nenachází u rejstříkového soudu, protože byl předložen jinému soudu, zejména k rozhodnutí o opravném prostředku nebo o příslušnosti soudu, se lhůta podle této věty prodlužuje na 15 pracovních dnů.

Není-li návrh podán v českém jazyce, případně nejsou-li do českého jazyka přeloženy listiny, které podle zvláštního právního předpisu dokládají údaje o zapisovaných skutečnostech, lhůta podle první věty začne běžet až doručením překladu.²⁶

O zápisu provedeném soudem bez vydání usnesení podle § 200da odst. 3 a 4 o. s. ř. a v případech vzniku fikce podle § 200db odst. 3 o. s. ř. vyrozumí soud účastníky řízení tak, že jim zašle do tří dnů od zápisu, resp. vzniku fikce zápisu výpis z rejstříku, který obsahuje tento zápis. Uvedené vyrozumění soud zašle rovněž osobám, které se zapisují podle zvláštního předpisu v rámci zápisu podnikatele.

Usazený evropský advokát, který je společníkem právnické osoby se sídlem v domovském státě, může poskytovat právní služby jménem zahraniční společnosti, pokud byla zahraniční společnost nebo její organizační složka zapsána do obchodního rejstříku. Rejstříkový soud o zápisu této zahraniční právnické osoby, zápisu organizační

²⁵ Důvodová zpráva k zákonu č. 216/2005 Sb.

²⁶ § 200db o. s. ř.

složky jejího podniku nebo o přemístění jejího sídla na území České republiky vyrozumí vždy Českou advokátní komoru zasláním výpisu obsahujícího příslušný zápis.²⁷

V souvislosti s prováděním zápisu do obchodního rejstříku vznikají podnikateli určité povinnosti i v těch případech, kdy sám návrh nepodal a kdy bylo rejstříkové řízení zahájeno buď na základě podnětu jiných osob, nebo i bez návrhu soudem v situaci, kdy je třeba dát do souladu zápis se skutečným stavem věci.

Jedná se zejména o povinnost podnikatele předložit určité listiny vyhotovené ve spojitosti s jeho podnikatelskou činností, popřípadě listiny, které je třeba založit do sbírky listin. Nadto podnikateli, v souvislosti se vznikem rozhodné skutečnosti zapisované do obchodního rejstříku, vzniká povinnost bez zbytečného odkladu podat návrh na zápis do obchodního rejstříku. Jestliže zákonem uložené povinnosti podnikatel řádně a včas nesplní, soud jej vyzve, aby rozhodné skutečnosti nebo listinné dokumenty předložil resp. předložil listiny, které náleží do sbírky listin. Pokud podnikatel na výzvu soudu nereaguje, je předseda senátu oprávněn k uložení pořádkové pokuty, kterou lze v tomto případě uložit až do výše 20 000 Kč. Proti usnesení rejstříkového soudu o uložení pokuty lze podat odvolání a lze ji rovněž prominout.²⁸

3.2 Sbírka listin

Novelizací zákona č. 513/1991 Sb., obchodního zákoníku, ve znění pozdějších předpisů, provedenou zákonem č. 142/1996 Sb., byl do našeho právního systému zaveden institut sbírky listin osoby zapsané v obchodním rejstříku. Sbírka listin by měla svým informačním charakterem poskytnout zájemci základní údaje o curriculum vitae podnikatele, a osobě zapsané v obchodním rejstříku umožňuje, aby se v základních odborných bodech prezentovala veřejnosti.

„Prostřednictvím sbírky listin by měly být k dispozici informace o podnikatelských subjektech, což v konečném důsledku povede k větší průhlednosti v této oblasti, k poznatkům o rozvrstvení kapitálu, k lepším odhadům životaschopnosti společností

²⁷ v podrobnostech viz. § 200dc odst. 3 o. s. ř.

²⁸ v podrobnostech viz. § 200de o. s. ř.

apod. To vše pouze za předpokladu, že příslušné dokumenty budou do sbírky zakládány a že se forma naplní obsahem.

Právní předpis soudům neukládá naplňování sbírky listin, soud ji pouze, jako samostatný institut, činí součástí obchodního rejstříku a vyjmenovává, které listiny by měla minimálně obsahovat.

Osoba zapsaná v obchodním rejstříku do 30. 6. 1997 má naplnit sbírku listin (kterou rejstříkový soud připraví) minimálně úplným zněním společenských smluv a stanov. To je jediná povinnost, která jí ze zákona vznikla.

Soudům bylo v této oblasti zákonem uloženo:

- založit sbírku listin, tj. vytvořit formu zatím bez obsahu,
- vytvořit veškeré podmínky pro to, aby do sbírky mohly být zakládány dokumenty, na požádání vydat komukoliv úřední opis zápisu nebo listiny v ní uložené,
- poznamenat ve sbírce, že v ní není uložen dokument odpovídající skutečnosti v obchodním rejstříku zapsané, vydat zájemci potvrzení o tom, že ve sbírce listin není některý dokument uložen.²⁹

Pro lepší orientaci ještě připomeňme, které listiny by podle právní úpravy měly minimálně a alternativně postačovat k základní identifikaci osoby zapsané v obchodním rejstříku, a měly by tedy být uloženy ve sbírce listin:

- „společenská smlouva nebo zakladatelská listina či zakladatelská smlouva společnosti,
- notářský zápis obsahující usnesení ustavující valné hromady akciové společnosti nebo ustanovující schůze družstva nebo rozhodnutí zakladatelů nahrazující usnesení ustavující valné hromady akciové společnosti,
- stanovy akciové společnosti, družstva nebo společnosti s ručením omezeným a jejich změny,
- úplné znění zakladatelského dokumentu,

²⁹ PIKNA, P. Sbíрка listin a její rozdílné pojmání, *Právní rádce*, 1997, č. 7, s. 11-12

- rozhodnutí o volbě nebo jmenování, odvolání nebo jiném ukončení funkce osob, které jsou statutárním orgánem nebo členem, nebo které jako členové orgánu právnické osoby mohou tuto osobu zastupovat před soudem,
- účetní uzávěrky a zprávy auditora o jejich ověření,
- rozhodnutí o zrušení právnické osoby,
- projekt sloučení, splynutí, rozdělení nebo přeměny, posudky a zprávy znalců,
- posudek znalce na ocenění nepeněžitého vkladu při založení společnosti s ručením omezeným nebo akciové společnosti, nebo jejich základního jmění,
- rozhodnutí soudu vydaná podle zákona o konkurzu a vyrovnání (pouze u osob zapsaných v obchodním rejstříku).³⁰

„Výše zmíněná novela obchodního zákoníku, která učinila součástí obchodního rejstříku též sbírku listin a podrobila ji režimu formální publicity, odpovídá První směrnici Rady z 9. března 1968 (dále jen "První směrnice"), s jejímiž ustanoveními je podle Evropské úmluvy Česká republika povinna harmonizovat svůj právní řád.

Bohužel však, možná vzhledem k tomu, že Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky začlenila tuto úpravu do návrhu novely obchodního zákoníku až v rámci projednávání ve výborech, není tato úprava dotažena do konce, což působí četné praktické problémy. V ustanovení čl. 2 První směrnice se ukládá členským státům přijmout opatření nezbytná pro to, aby byly zveřejňovány vybrané údaje a dokumenty, týkající se kapitálových (smíšených) obchodních společností.

Podle čl. 3 První směrnice musí být v každém členském státu pořízen v obchodním nebo obdobném rejstříku pro každou společnost, která je v něm zapsána, spis. Všechny smlouvy a údaje, které podléhají zveřejnění podle čl. 2, musí být buď vloženy do spisu, nebo zaneseny do rejstříku; předmět zápisu do rejstříku se pak v každém případě musí objevit ve spisu.

³⁰ KAVALEC, J., MUSÍLEK, R. *Obchodní zákoník s judikaturou a souvisejícími předpisy*, 1. vyd., Praha: C. H. Beck, 2007, ISBN 978-80-7179-570-4, s. 101-102

Uvedené smlouvy a údaje musí být zveřejněny v "národním věstníku" určeném členským státem, a to buď v plném znění, nebo ve formě výpisu, či ve formě oznámení o uložení příslušného dokumentu ve spisu nebo o jeho zápisu do rejstříku. Společnost se může dovolávat konkrétní smlouvy či údaje vůči třetím osobám až po takovém zveřejnění v příslušném věstníku, ledaže prokáže, že tyto třetí osoby o nich věděly.

Avšak u úkonů, které proběhly do šestnáctého dne po zveřejnění určité skutečnosti či listiny, se nelze těchto skutečností či listin dovolávat vůči třetím osobám, které prokáží, že nemohly o zveřejnění takového údaje či listiny vědět.³¹

Podle čl. 3 odst. 6 První směrnice jsou členské státy povinny přijmout opatření nezbytná pro to, aby nedošlo k rozporu mezi obsahem rejstříku nebo spisu a zveřejněnými údaji či dokumenty. Pokud však přesto k takovému rozporu dojde, nelze se vůči třetím osobám dovolávat zveřejněných údajů či dokumentů. Třetí osoby se jich však mohou dovolávat, pokud společnost neprokáže, že znaly údaje či dokumenty založené ve spisu či zapsané v rejstříku. Podle odstavce 7 téhož článku pak mohou třetí osoby nadále využívat původních údajů a listin, dokud nejsou zveřejněny údaje nové.

Teprve zveřejnění nových údajů zbavuje ve vztahu ke třetím osobám, které jsou v dobré víře, původní údaje a listiny účinnosti. Podle čl. 5 První směrnice pak má každý členský stát určit osoby, které jsou povinny splnit náležitosti zveřejnění. A konečně podle čl. 6 stanoví členské státy sankce pro případ, že povinné subjekty nezveřejní předepsané údaje o výsledcích hospodaření.

Podstatou zmíněného principu publicity obchodního rejstříku je obecný přístup všech k údajům zapsaným v obchodním rejstříku o jednotlivých subjektech do něj zapisovaných. Tento princip má reflexi též v povinnosti soudu provedené zápisy v obchodním rejstříku zveřejňovat.

³¹ ŠTENGLOVÁ, I. Právní úprava sbírky listin v obch. zák. ve vazbě na komunitární právo, *Obchodní právo*, 1997, č. 7, s. 32

3.3 Praktický pohled podnikatele na obchodní rejstřík

Obchodní rejstřík je častým tématem v diskusích právnické i podnikatelské veřejnosti, ale i v médiích a také v připomínkách Evropské unie i zahraničních podnikatelů a obchodních komor. Připomínky jsou vesměs kritické. Se zřízením sbírky listin jako součásti obchodního rejstříku se tak například vyskytují mnohdy protichůdné názory na práva a povinnosti spojené nejen s tímto institutem, ale i s dalšími právy vážícími se k tomuto „veřejnému seznamu“.

Činnost obchodních rejstříků komplikuje podle názoru podnikatelů skutečnost, že do dnešního dne nevznikly, a ani nemohly vzniknout, „rejstříkové soudy“ jako takové. V odst. 1 § 200a o. s. ř. je zakotveno: *K řízení je příslušný soud (dále jen "rejstříkový soud"), v jehož obvodu je obecný soud fyzické nebo právnické osoby, jíž se zápis v rejstříku týká, (dále jen "podnikatel"). Jde-li o zahraniční osobu, je k řízení příslušný soud, v jehož obvodu je umístěn její podnik nebo jeho organizační složka.* Z této dikce vyplývá, že pojem rejstříkový soud, uvedený v závorce, je jen legislativně nezávazný termín, ačkoliv v navazujícím textu, i další literatuře, se většinou uvádí zavádějící termín rejstříkový soud, jako by tento soud reálně existoval. Poznámka v závorce nezakládá povinnost zřídit obchodní rejstříky jako rejstříkové soudy, v jejichž čele by stál předseda soudu, a ustavit senáty a těmto senátům přidělit předepsaný soudní aparát.

Délka řízení je ve většině případů podmíněna kvalitou návrhu. Poukazování v tisku na byrokracii, namísto odstranění právních vad v co nejkratší době, vlastní řízení nezrychlí. Namísto toho, aby účastníci řízení byly směřováni k právním specialistům, jsou publikovány různé návody, vzory formou předtisků, článků nebo brožur, na základě kterých se navrhovatelé domnívají, že soudní řízení ve věci zápisu skutečností do obchodního rejstříku je jednoduchý administrativní úkon. Právní postavení soudních úředníků během řízení je nesrovnatelné s postavením soudce, není-li jmenován soudce nelze podle mého názoru uplatnit postup ve smyslu vyhlášky č. 37/1992 Sb., o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy, kdy na základě například ustanovení § 7 o opravném prostředku proti rozhodnutí soudního tajemníka může rozhodnout předseda senátu.

Zkušenost podnikatelů s formuláři v elektronické podobě na rejstříkových soudech je

veskrze pozitivní, neboť je tyto aplikace jsou uživatelsky přívětivé. Počítačový program, který je základem takové aplikace, je konstruován k intuitivnímu ovládní a usnadňuje podnikateli práci již třeba tím, že samostatně na formuláři předvyplní adresu soudu. Veškeré další úkony související s vyplněním formuláře však nadále zůstávají v rukách podnikatele (jedná se zejména o obstarání listin, které je třeba doložit do sbírky listin).

Podnikatelé – obchodní společnosti - se někdy dostávají do situací, kdy jejich statutární orgán je odvolán z funkce, ovšem společnost doposud nepodala k soudu návrh na výmaz této skutečnosti z obchodního rejstříku. Díky ustanovení § 31 obch. zák., které s takovou možností počítá, je v zásadě možné, aby bývalý statutár sám podal návrh na výmaz. Je však třeba uznat, že se jedná o spíše výjimečné situace, a že navrhovatel je v naprosté většině případů zároveň podnikatelem (resp. jednatelem obchodní společnosti).

Z hlediska podnikatelské praxe lze doporučit, aby si navrhovatel vždy zjistil spisovou značku, která je návrhu přidělena (přiděluje se přímo na podatelně u soudu). Následně se pak navrhovatel může v kanceláři soudu informovat, zda podal návrh v souladu s veškerými náležitostmi, které mu ukládá zákon, anebo se může rovnou přesvědčit, zda již bylo ve věci vydáno rejstříkovým soudem usnesení. Podnikatel si tak může ušetřit nemálo starostí a zbytečných průtahů, pakliže se podnikatel domluví se soudním úředníkem, že si patřičné usnesení (namísto doručování poštou) vyzvedne fyzicky přímo v soudní kanceláři a v ideálním případě se zároveň vzdá svého práva na odvolání proti usnesení, čímž lze značně urychlit nabytí právní moci soudního rozhodnutí.

Situace ohledně obchodního rejstříku je také komplikována rigidním až formalistickým výkladem zákonných ustanovení rejstříkovými soudy, zřejmě sjednocovaným vyššími soudy, o kterém se navrhovatel někdy doví až po podání návrhu. Např. pro průkaz právního důvodu užívání místnosti zapisované osoby se vyžaduje nejen nájemní smlouva, ale i doklad o vlastnictví objektu výpisem z katastru nemovitostí, či dokonce osvědčením správního orgánu a přidělení čísla popisného, ačkoli toto např. pro doručování písemností nemá většinou žádný význam. Nájemní smlouva je přitom soukromoprávním ujednáním a mohlo by stačit jen potvrzení, pokud je to vůbec nutné takto v zákoně upravovat. K žádosti o udělení pobytového víza např. velvyslanectvím

ve Vídni soud v jistém konkrétní případě požadoval na cizinci nájemní smlouvu s platností nejméně na 2 roky, přičemž jednatel takovou smlouvu bude těžko uzavírat, když neví, zda za několik měsíců nebude odvolán. Tyto smlouvy jsou obvykle jen fiktivní a cizinci jako funkcionáři obchodních společností sem přijíždějí většinou jen na kratší dobu k vyřízení nějaké záležitosti a jen menšina z nich zde opravdu bydlí, a nejsou proto ani plátcí daně z příjmů. Ustanovení § 31 odst. 5 obch. zák. o ověřování pravosti podpisu osob podávajících návrh na zápis do obchodního rejstříku se vykládá tak, že musí být ověřeny i podpisy advokátů, ačkoli tato povinnost pro ně neexistuje v žádném jiném soudním řízení, ani u Nejvyššího soudu nebo Ústavního soudu. Dokonce se vyžaduje, aby notářské ověření podpisu plné moci v zahraničí bylo ještě apostilováno, ačkoli Haagská úmluva o apostilu pod vyšším ověřením notářských podpisů zřejmě nemá na mysli i tyto formalities. Ustanovení § 115 odst. 3 obch. zák. o tom, že nabyvatel obchodního podílu musí prohlásit, že přistupuje ke společenské smlouvě, příp. stanovám, se rozšiřuje i na zakladatelské listiny, ačkoli to v zákoně není uvedeno a z tohoto důvodu byl dokonce jeden návrh bez výzvy k nápravě zamítnut, ačkoli šlo o převod obchodního 100% podílu mezi dvěma členy stejného zahraničního holdingu a smlouva se řídila cizím právem.

Namísto respektování projevu vůle, např. jediného společníka s. r. o., či jediného akcionáře, jakoby rejstříkové soudy hledaly v každém podání zárodek sporu a někdy i velmi formálních a nepodstatných chyb, které by na zápis nebo změny zápisu neměly mít vliv. To vše bez poučovací povinnosti soudu, která je ostatně uvedena v § 5 o. s. ř. To jsou pravděpodobně důvody, proč podle předsedy Městského soudu v Praze Dr. Jana Sváčka „70 % případů podání Rejstříkovému soudu nemá veškeré náležitosti. Toto neuvěřitelně obrovské číslo nelze vysvětlit neschopností navrhovatelů, zastoupených většinou advokáty či jinými kvalifikovanými zástupci, ale tím, že navrhovatelé nemají jasno, co všechno a v jaké formě od nich soud bude vyžadovat. Velký počet návrhů je zamítán bez výzvy k odstranění vady či bez řádného poučení, odvolací řízení trvá 1-1,5 roku a již z tohoto důvodu se odvolá jen málokdo. Podání nového návrhu pak znamená začít se vším od počátku.“³²

Mimořádně složitá legislativa a investigativní až formalistický přístup soudů vedou k neúměrně dlouhým lhůtám při přípravě a vyřizování návrhů na zápis nebo změnu

³² MYSLIL, S. Právní úprava obchodního rejstříku, *Bulletin advokacie*, 2002, č. 10, s. 22

zápisu a k doplňovaným a opravovaným podáním na výzvy soudů. Tato situace byla důvodem opakovaných stížností zahraničních podnikatelů a jejich hospodářských a průmyslových komor. Jejich zkušenosti s českými poměry ve srovnání s poměry v mnoha jiných zemích, kde působí, se nedají odbýt tím, že se nám snad snaží škodit a nelze je odbýt ani tím, že je naděje, že někdy za dva roky doba zápisu do obchodního rejstříku, až na výjimečné případy, nepřekročí dobu 6 týdnů až 2 měsíců.

Situace vyžaduje radikálnější řešení, pravděpodobně zcela novou právní úpravou. Některými politickými stranami, Komisi pro cenné papíry, Euro-českým fórem, Hospodářskou komorou aj. je navrhována privatizace obchodního rejstříku podle francouzského a španělského vzoru. Registrátoři by pracovali pod dohledem Ministerstva spravedlnosti a soudy by řešily jen spory. Argument zastánců soudního systému, že by to znamenalo opuštění přezkoumávání právní bezvadnosti jednotlivých dokumentů, asi není tak relevantní, neboť neplatí pro polovinu Evropské unie a je ostatně i mnoho vadných soudních rozhodnutí. Je také malá důvěra v budoucí zlepšení soudního systému až na to bude více lidí a materiálního vybavení. Spíše je třeba vzít v úvahu, že vedení obchodních rejstříků soudy má zde skoro 140letou tradici a hlavně není jasné, kdo by byl schopen převzít nynější obrovskou databázi zapsaných údajů a v ní bez přerušení pokračovat, byť ve zjednodušené formě.

Ať již by bylo další vedení obchodních rejstříků ponecháno soudům či svěřeno komukoli jinému, zdá se, že namísto dalších novel by bylo žádoucí vypracovat a schválit zcela novou právní úpravu, nejlépe samostatným zákonem, podobnou nynější úpravě rakouské, popř. ji z Rakouska rovnou převzít a vyřadit ji z obchodního zákoníku, o. s. ř., živnostenského zákona, zákona o pobytu cizinců a všech ostatních, které na obchodní rejstřík odkazují. Nová zjednodušená právní úprava by měla být promyšlená, projednaná se všemi zainteresovanými úřady, institucemi a odborníky praxe tak, aby zaručovala bez potřeby dalších brzkých novelizací dlouhodobé trvání a ustálený výklad. Další novely existujících zákonů by asi vyřešení této naléhavé situace nepřinesly.

4 Závěr

V této práci jsem se věnoval tématu obchodního rejstříku. Jde se o téma poměrně atraktivní, neboť v běžné podnikatelské praxi se s ním společníci (a zejména jednatelé) obchodní společnosti setkávají velmi často. Legislativa související s problematikou obchodního rejstříku byla navíc v posledních letech značně revolučním způsobem novelizována, tudíž se jedná také o téma poměrně hojně diskutované.

Velkou péči jsem věnoval systemizaci práce. Nejedná se o pouhou kompilaci legislativy, nýbrž o rozčlenění díla na šest zvláštních (přitom vzájemně provázaných) celků. Na úvod jsem pojednal o historii právního vývoje obchodního rejstříku, přičemž z této části práce jsou patrné některé shody i rozdíly stávajících a někdejších právních norem. Druhá část je více teleologická, neboť přibližuje podstatu, účel a samotný důvod existence obchodního rejstříku. Dále jsme se věnovali samotné současné právní úpravě a v rámci této kapitoly byly analyzovány zejména okruhy zapisovaných osob, účinky zápisů a také zapisované údaje. Právně-analytický charakter má také další část práce, ve které jsem se zaměřil na charakteristiku příslušných procesních právních norem, které jsou obsaženy zejména v občanském soudním řádu a uvádějí v život hmotněprávní úpravu. Samostatná pozornost je v práci věnována kapitole o sbírce listin. Závěr práce tvoří kapitola obsahující některé praktické postřehy ohledně obchodního rejstříku, které byly získány rozhovorem s podnikateli.

Dle pohledu podnikatelů lze získat dojem, že systém je málo funkční z důvodu špatného či pomalého fungování. Lze dodat, že funkční systém vyžaduje, aby zápisy a změny zápisů byly prováděny v krátké době, zejména mají-li konstitutivní charakter, aby řízení bylo pokud možno jednoduché a oproštěné od zbytečností a formalismu. Asi z 90 % jde totiž o řízení nesporné, kde není žádný odpůrce a z hlediska podnikatelské veřejnosti jde o placenou službu, která kromě potřeb státních orgánů slouží hlavně jí. Systém je nefunkční, jestliže právní předpisy ukládají pro přípravu návrhu takovou spoustu dokladů a listin, že si to vyžádá, zejména se zahraničním účastníkem, až několika měsíců, jestliže vyřízení návrhu trvá řadu týdnů až měsíců a navrhovatel nikdy neví, kdy a jak bude o návrhu rozhodnuto a jestliže soudy přijaly namísto funkce kooperativní funkci investigativní a rozhodují prakticky bez součinnosti s účastníky, aniž řádně

funguje systém opravných prostředků.

Obchodní rejstřík představuje ve společnosti s tržním hospodářstvím vedle pozemkové evidence snad nejdůležitější informační nástroj využívaný při oběhu majetkových hodnot. Údaje, které jsou v něm obsaženy, poskytují podnikatelům, investorům i spotřebitelům východisko potřebné při uzavírání smluv, ale i pro jiná ekonomicky nebo právně významná rozhodnutí. Význam obchodního rejstříku spočívá ve správnosti, úplnosti, aktuálnosti a ve snadné přístupnosti rejstříkových zápisů. Zvláštní význam mají v tomto ohledu Směrnice Evropské unie o obchodních společnostech.

Právní význam a zejména právní důsledky plynoucí z činnosti obchodních rejstříků si zaslouhují odpovídající postavení v systému justice. Rychlé a kvalitní rozhodování v rejstříkových věcech má mnohdy existenční dopad na jednotlivé společnosti.

Domnívám se, že řešením mnohé problematické situace by byla novela občanského soudního řádu, kterou by byly zřízeny okresní rejstříkové soudy v sídle soudu krajského, v jejichž čele by stál předseda okresního rejstříkového soudu. Tato úprava by měla i pozitivní dopad na odvolací řízení, kdy by se odvolacím soudem stal krajský obchodní soud namísto soudu vrchního.

Literatura

Primární zdroje - právní předpisy

nařízení Ministerstev obchodu a spravedlnosti č. 27/1863 ř. z.

zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád

zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon)

zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník

zákon č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích

vyhláška č. 37/1992 Sb., o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy

zákon č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů

zákon č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích

vyhláška č. 250/2005 Sb., o závazných formulářích na podávání návrhů na zápis do obchodního rejstříku

vyhláška č. 562/2006 Sb., kterou se stanoví způsob převedení listin do elektronické podoby, způsob nakládání s převedenými listinami a obligatorní elektronická podoba listin (vyhláška o digitalizaci obchodního rejstříku)

zákon č. 121/2008 Sb., o vyšších soudních úřednících a vyšších úřednících státního zastupitelství a o změně souvisejících zákonů

Monografie

DVOŘÁK, T. K některým otázkám obchodního rejstříku, *Právní rozhledy*, 2002, č. 2

DVOŘÁK, T. Obchodní rejstřík, *Účetnictví v praxi*, 2002, č. 7

ELIÁŠ, K. Obchodní rejstřík, *Právník*, 1995, č. 1

FALDYNA, F. Obchodní rejstřík, pojem, podstata a účel obchodního rejstříku a řízení ve věcech obchodního rejstříku, *Právní fórum*, 2006, č. 1

FALDYNA, F. Několik poznámek k novelizovanému obchodnímu rejstříku, *Právo a podnikání*, 2005, č. 12

HOLEJŠOVSKÝ, J. Změna právní úpravy obchodního rejstříku a řízení před ním, *Právní rozhledy*, 2005, č. 11

KAVALEC, J., MUSÍLEK, R. *Obchodní zákoník s judikaturou a souvisejícími předpisy*, 1. vyd., Praha: C. H. Beck, 2007, ISBN 978-80-7179-570-4

MALOVSKÝ-WENIG, A. *Příručka obchodního práva*, 1. vyd., Praha: Československý kompas, ISBN nevedeno, 1947

MYSLIL, S. Právní úprava obchodního rejstříku, *Bulletin advokacie*, 2002, č. 10

PELIKÁNOVÁ, I. Nebojme se registrátorů, *Právní zpravodaj*, 2001, č. 11

PIKNA, P. Sbíрка listin a její rozdílné pojmání, *Právní rádce*, 1997, č. 7

POKORNÁ J. a kol. *Obchodní zákoník: komentář*, I. díl, Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2009, ISBN 978-80-7357-491-8

ŠTENGLOVÁ, I. *Obchodní rejstřík po novele*, 1. vyd., Praha: ASPI, 2005, ISBN 80-7357-115-3

ŠTENGLOVÁ, I., PLÍVA, S. a kol. *Obchodní zákoník. Komentář*, 13. vyd., Praha: C. H. Beck, 2010, ISBN 978-80-7400-354-7

ŠTENGLOVÁ, I. Právní úprava sbírky listin v obch. zák. ve vazbě na komunitární právo, *Obchodní právo*, 1997, č. 7

Ostatní prameny

Důvodová zpráva k zákonu č. 216/2005 Sb.

Důvodová zpráva k návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád

instrukce Ministerstva spravedlnosti č. 505/2001-Org., kterou se vydává vnitřní a kancelářský řád pro okresní, krajské a vrchní soudy

ŠTENGLOVÁ, I. Obchodní rejstřík po novele, publikováno v ASPI, ID: LIT27231C